

آرایش و فرهنگ

ویویان بیک

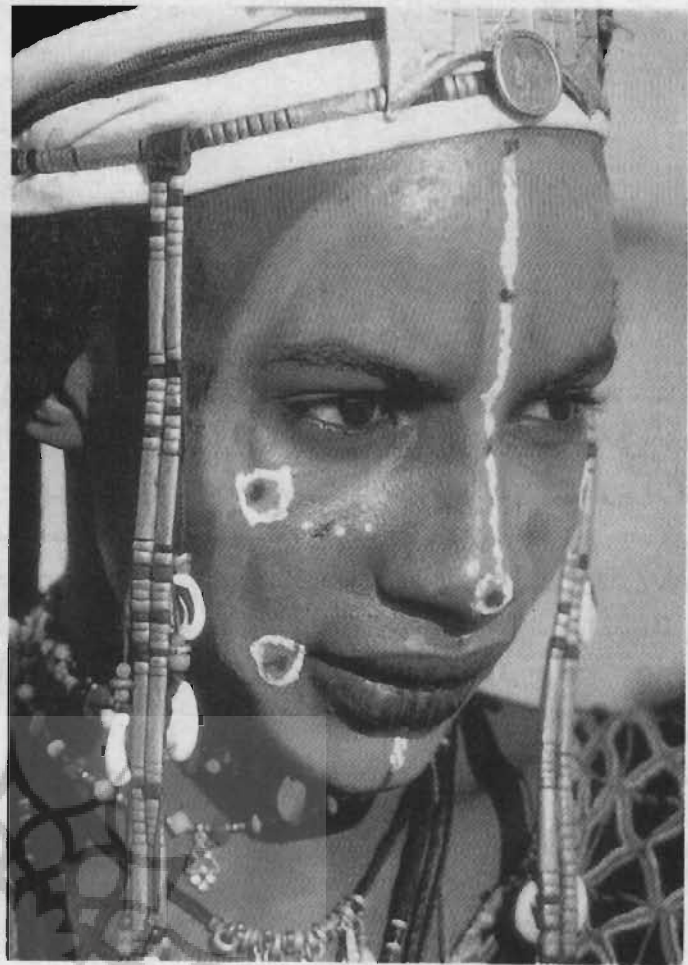
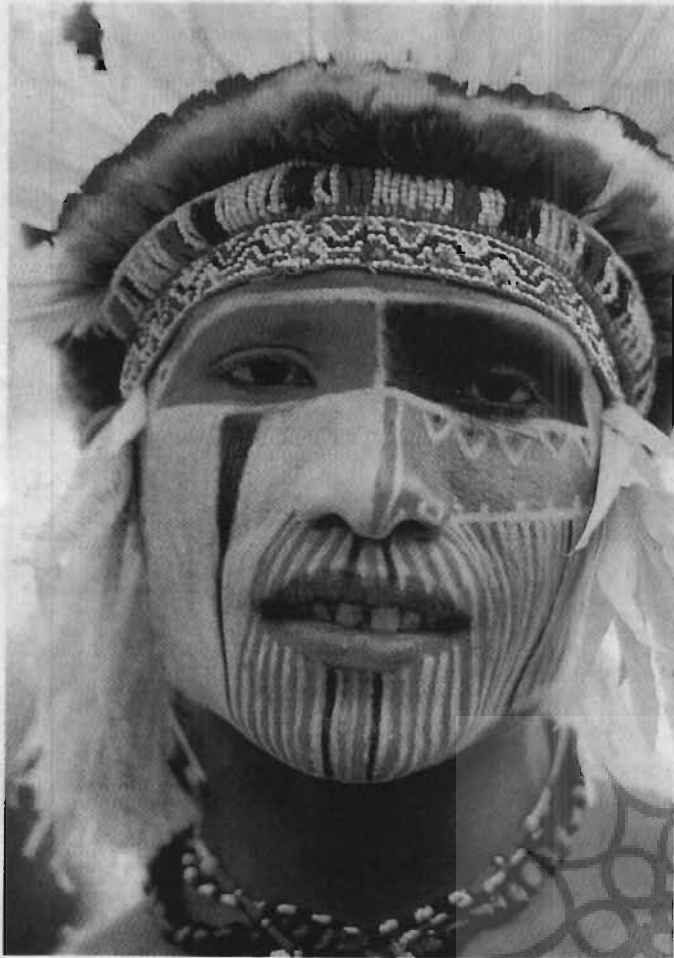
بدن آرای، شکلی از آرایش با معناهای فرهنگی

زیست‌شناختی و دادن بُعدی فرهنگی به آن. بدن آرایی میان دو شیوه خالکوبی و آویختن زیورها و جواهرها جای دارد، به دیگر سخن، میان خالکوبی که نشانه‌هایی همیشگی به جای می‌گذارد و زیورها و جواهرها که به سادگی آویخته و در یک چشم به هم زدن برداشته یا جایگزین می‌شوند. بدن آرایی برخلاف جواهر و لباس، خود پوست را تغییر شکل می‌دهد، و برخلاف خالکوبی، این تغییر شکل صرفاً تغییری سطحی و موقتی است. اگر طیفی از شیوه‌های به جا گذاردن نشانه‌های همیشگی (انواع خالکوبی)، تا شیوه‌های به جا گذاردن نشانه‌های موقتی

بدن آرایی و خالکوبی همچون زیور و جواهر و لباس، شیوه‌ای است برای پوشاندن، نقاب زدن و تغییر شکل دادن بدن؛ مختصر آنکه شیوه‌ای است برای «آرایش» بدن در هر دو معنای واژه آرایش. گرچه هدف، همواره زیبا کردن بدن بوده، با این حال، این توجه زیباشناختی عموماً فرع بر دلمشغولیهای اجتماعی، مذهبی یا سیاسی بوده است و اغلب اساس استعاره بدنی است. در هر حال، ورای انگیزه‌های خاص هر یک از جامعه‌ها که رویه‌های متفاوتی را موجب می‌شود، فصل مشترک تمامی آنها تلاشی است برای خارج کردن بدن انسان از حالت صرفاً

در آنگولا، کودکان تازه ختنه شده (توندانچی) به هنگام بازگشت به روستا پس از یک دوره گوشه‌نشینی سنتی، با زیورها و طرح‌هایی آیینی به رنگ قرمز و سفید آراسته می‌شوند.

چپ، یکی از اعضای قبیله
زورو - میکو در پاپوا گینه نو)
راست، زنی از مردمان
افریقای غربی (نیجر).

میوه‌ای محلی و خاکستر رنگ می‌کنند. این رنگ برای چند روز و گاه حتی همانند اثر حنا، چند هفته دوام دارد. آرایش با زغال که به مانند آب‌رنگ به‌سادگی پاک می‌شود، بسیار کم‌دوام است.

ظاهر و واقعیت

در میان بومیان کایاپو در منطقه سینگو آمازون (برزیل)، بدن آرایشی فعالیتی همیشگی است چندان که شایسته نیست کسی بدون بدن آرایشی ظاهر شود مگر در موردی استثنایی، برای مثال در زمان شیوع بیماری که فرد بیمار و بستگانش از زندگی جمعی کناره می‌گیرند. این آرایش هر روزی همانند خالکوبی در میان مردمان صحرای جنوب آفریقا، نشان‌دهنده هویت فرهنگی و قومی قبیله است. گویی مردم کایاپو با گذاردن این نشانه‌های موقتی که همواره تجدید می‌شود، می‌خواهند همبستگی فرد را با گروه نشان دهند، حال آنکه مردمان آفریقا بیشتر ترجیح می‌دهند این همبستگی را با نشانه‌هایی همیشگی و پاک‌نشدنی نشان دهند.

مردم کایاپو به دو شیوه متمایز بدن آرایشی می‌کنند، یکی آرایش هر روزی و دیگری آرایش برای آیین‌های معین. آرایش هر روزی که می‌توان آن را به لباس تشبیه کرد در اساس عبارت است از طرح‌های گوناگونی که تقریباً تمامی بدن را می‌پوشاند. این طرح‌ها باژنی یا پورسم می‌شود که رنگی

رسم شود، می‌توان برای نمونه شیوه خالکوبی مردمان بوآبا در مالی و بورکینافاسو را در یک سر این طیف جای داد. در این شیوه، استخوان جمجمه نوزادان چندروزه که هنوز نرم است خراش داده می‌شود و نشانه این خراش تا دم مرگ روی استخوان باقی می‌ماند و بر مبنای آن می‌توان مرده را از نیاکانش باز شناخت. در سر دیگر این طیف، می‌توان آیین زنان ازدواج کرده قبیله مفومته - وولی (Mfumte-Wuli) را در کامرون غربی جای داد. زنان این قبیله، برگهای قرمز گیاهی زینتی را به دور باسن خود می‌بندند، و این آیین یک روز در سال، در جریان جشن سالانه بزرگی که در آن تمامی ازدواج‌های طول سال جشن گرفته می‌شود، انجام می‌گیرد.

اما مدت دوام بدن آرایشی می‌تواند بسیار متغیر و گاه حتی طولانی باشد. برای مثال، مردمان قبیله مفومته - وولی با گذاشتن برگهای گیاهی به نام مایه‌رو روی پوست خود برای مدت چند دقیقه، پوست خود را برای مدت دو سال سیاه می‌کنند. اگر همین کار در بافت زیر پوست انجام گیرد به خالکوبی شبیه می‌شود با این تفاوت که اثر آن همیشگی نیست. زنان جوان و کودکان به جای خالکوبی که منسوخ شده است، از همین روش استفاده می‌کنند.

مردمان قبیله مفومته - وولی در جریان جشن بزرگ سالانه خود به مناسبت گذار از فصل ذرت به فصل ذرت خوشه‌ای، بدنهایشان را با رنگ سیاه مخلوطی از عصاره

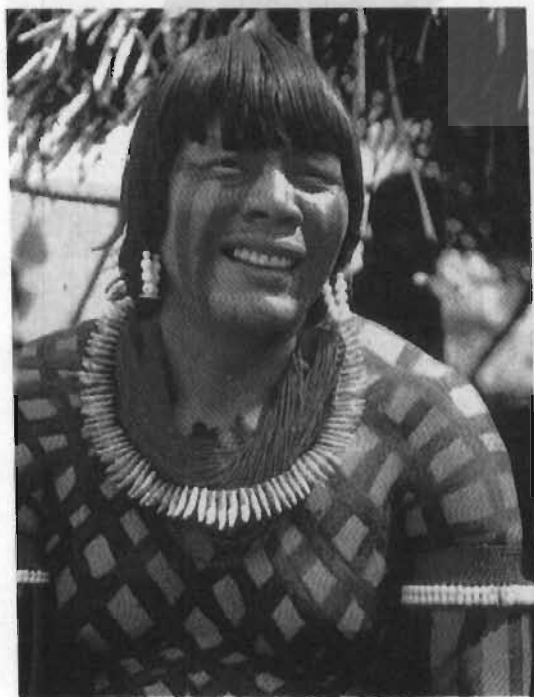

زنی از کوچ نشینان نیجر.

است گرفته شده از عصاره میوه‌ای به نام گنپیا آمریکانا و چندین روز دوام دارد. اما قسمتهای انتهایی بدن (یعنی پاها، قوزک پا و سر) با رنگ قرمز روکو به دست آمده از دانه بیکسا آرلاتا رنگ می‌شود که بویژه نشانه انرژی و حیات است.

در مناسبتهای خاص و آیینها، طرحهایی ویژه جای آرایش روزمره را می‌گیرد یا روی آن را می‌پوشاند. آیین طرحها با زغال یا ژنی پایو کشیده می‌شود. با این حال، در این دو شکل متفاوت بدن آرایشی (یکی طرحهای روزمره و دیگری طرحهای ویژه آیینها)، روشها و تکنیکهای یکسانی به کار می‌رود و گاهی بسیار به یکدیگر شبیه‌اند؛ فقط آرایش روزمره به صراحت «آرایش زیبا» خوانده می‌شود.

طرحهای ویژه مناسبتهای خاص و آیینها تقریباً همواره با انگشتان دست رسم می‌شود. این طرحها نماد وضعیتهایی موقتی و آستانه‌ای و حتی خطرناک همچون عزاداری، تولد، شکار یا جنگ است. رنگ روکو که به اندازه زغال دوام دارد، نشانه برخی موقعیتهای خاص است. برای مثال، وقتی جنگجویان از لشکرکشی بازمی‌گردند، با این رنگ سرتاسر بدن خود را رنگ می‌کنند و کمی دورتر از بقیه مردم می‌ایستند تا اجازه ورود به خانه مردان (مستقر در میانه دهکده) را بیابند. به گفته کلودین ویدال (قوم‌شناس)، نزد مردمان کایاپو، بودن پیش از هر چیز ظاهر شدن به شیوه‌ای مناسب از لحاظ فرهنگی است. ■

یکی از بومیان کایاپو از ماتوکروسو (برزیل).

کتابخانه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی